

Adéla Olejníková – Jeden mazlíčkem, druhý večerí: rozdílný přístup ke zvířatům v české společnosti na příkladu pejskařů

Posudek oponenta diplomové práce

Oponent: Tomáš Samek

Diplomová práce Adély Olejníkové zkoumá vztah kategorizace, habitu a ideologie na postojích ke zvířatům, s nimiž člověk žije nebo je pojídá či jinak využívá. Centrální roli tu hrají psi obecně a autorčín pes zejména. Když jsem tuto práci začal číst, pocítil jsem obrovskou úlevu: po dlouhé době někdo píše živě, čtivě a nebojí se osobní zkušenosti ani osobního tónu. Nepředstírá se tu velká věda, ale místo ní se před čtenářem rozvíjí konkrétní, živoucí, pestrý obraz vztahu mezi výzkumníci a tématem, jež se rozhodla probádat a které ji trápí, pobuřuje a zároveň jí přináší i nemalou radost. Tím tématem je vztah člověka a zvířete; je zde podáno procítěně, zevnitř, angažovaně a s plným nasazením. Tato práce nesimuluje podobnost s objektivisticky laděným vědeckým výzkumem, nýbrž je živou, etnograficky bohatou esejí s autoantropologickými prvky. Rozkošný není jen její jazyk, ale i široká paleta lidských mohutností, které tu jsou zapojeny do výzkumu námětu: autorka naléhavě, místy vesele a s nadhledem, místy popuzeně a často vášnivě používá nejen svého intelektu a antropologického vzdělání, nýbrž i svého srdce, celého srdce a veškeré emoční výbavy, jimiž jako lidé disponujeme a které žel tak často spí ladem při sepisování odborných statí. Právě celost v přístupu k tématu a autorčinu odvalu použít v souladu s nejmodernějšími přístupy i sebe jako etnografický terén vysoce oceňuji.

Práce však má i řadu nedostatků. Nejprve ty formální: autorka cituje místy ledabyle – třeba hned zkraje se odvolává na Biological Library (2017), aniž se dozvíme přesněji, co tímhle zdrojem má na mysli; není uveden ani v závěrečném soupisu, kde žel chybí i jiná v textu zmíněná díla. U děl, která naopak jsou v závěrečné bibliografii zanesena, někdy chybí povinné údaje – např. u Kolářovy publikace je název a rok vydání, místo i nakladatel zůstali utajeni. Zkrátka práce se zdroji je silně nedotažená.

Ještě víc mě jako čtenáře trápí některé myšlenkové nedůslednosti: autorka se celou prací bije za práva zvířat, ale někdy je její dikce tak exaltovaná, až vyvolává spíš opačný účinek, totiž rozpaky – třeba když na str. 15 čteme rezolutní autorčino zvolání o hospodářsky chovaných zvířatech: „Já tvrdím, že než krátký život ve stísněném prostoru a v utrpení, který končí jistou smrtí, je lepší život žádný.“ Zastávat se v antropologii slabších však neznamená nutně mluvit hodně rezolutně jejich jménem, aniž jsme se jich zeptali. A jelikož ptát se zvířat je obtížné, možná by autorka lépe posloužila věci, kdyby si byla vědoma toho, že její radikální postuláty –

byť sebelíp míněné – jsou stále hlasem z *naší*, lidské strany a nikoli hlasem strany opačné – přinejmenším ne v této práci. Sama to na jednom místě přiznává, nicméně tón jejích razantních prohlášení na mnoha jiných místech není tomuto přiznání věren. Je možné, že kdyby kráva mohla mluvit, vyjádřila by se na tento způsob; je ovšem stejně tak možné, že by si radši přála zůstat naživu navzdory tísnivým podmínkám, v níž jí jest žítí. Ostatně antropologie lidí čili lidských zvířat – abych se vyjádřil jazykem Human Animal Studies, na něž se autorka odvolává – toho přináší hojně doklady: raději hodně mizerný život než žádný volí většina lidí, kteří byli uvrženi do srovnatelně rmutných podmínek. Ve svém zápalu pro zvířata tak autorka opomíjí zkušenosti lidí.

Protiklad mezi psem a krávou, jak o něm čtete na str. 24, není tak černobílý, jak je tu podán. Autorka často nedomýšlí svá slova. Když např. na str. 32 dospěje k poměrně šťastné a hutné formulaci: „Díky etice mohou být bořeny kategorizace,“ – je to nepochybně cenné; jen by bylo dobré dodat, že i tím se vytváří nová kategorizace, v jejíchž osidlech ulpí naše vědomí. Dialektika mezi habituální kategorizací a etikou je prostě jemnější a složitější, což autorce uniká.

Navzdory tomu, že jsou mi sympatické novější přístupy v antropologii, neznamená to, že vše, co je psáno se subjektivním zaujetím, je hned dobré. Naopak, napsat dobrou autoetnografii je myslím ještě těžší než psát dobrou etnografii klasického střihu. Třeba odůvodnění, proč autorka píše subjektivně, by bylo možné zformulovat daleko nuancovaněji, precizněji a lépe – jedním slovem: přesvědčivěji, nežli se jí to daří. Takových jen hrubě uchopených míst je v práci žel hodně.

Přes všechny nedostatky je v této diplomce několik momentů, které zazáří – třeba obhajoba vlastního aktivismu na str. 40 je sice jako celek nevybroušená, avšak obsahuje pár pěkných postřehů. Přesvědčivý je i závěr práce tam, kde autorka – nevím, zda reflektovaně – relativizuje některé příliš vyhocené soudy, jichž se dopustila v předchozí stati. Jako osobní cesta studentky k poznání role člověka ve světě a k poznání funkce, kterou má naše kategorizující vědomí, je to nesmírně cenné.

Pokud jde o teorii, autorka slibuje, že ve své analýze bude používat bourdieuvský koncept habitu, ale v práci ho až na pár zmínek nenajdeme. Chybí v ní také některá klasická antropologická díla, která znamenala přelom v oblasti vztahu kategorizace a lidského vědomí – třeba práce E. Roschové a dalších.

Svěží, upřímnou, lidsky opravdovou, zároveň však v mnoha směrech nedotaženou diplomovou práci Adély Olejníkové **doporučuji k obhajobě a navrhuji pro ni známku velmi dobře.**

V Praze 2. 8. 2017

Tomáš Samek